

MIROLJUB

GODINA: IV.

SOMBOR, 2001.

BROJ 2 (14)

PRVO PRELO U NOVOM MILENIJU

ran
arti
štva
e će
ičji
uvi-
res
je u
njer
bila
o se
alo.
ana
cija.
ger.
om
i su
novi
stio
osp
koj-
red-
o 21
arić
ogo
veza
n je
sni-
a ne
love

Popis stanovništva

Zadnjih godina se protura teza kako Bunjevci, pa i Šokci, nisu Hrvati, a navodno im je netko od političara iz Beograda obećao status naroda, a samim tim i neka posebna prava.

Takve kampanje se obično intenziviraju pred popis stanovništva, a krajnji cilj im je asimilacija. Na popisu stanovništva 1991. godine, bivši režim je Hrvatima "velikodušno" ponudio da se izjašnjavaju i kao Bunjevci, Šokci, Jugoslaveni... Tako se oni, koji se izjasniše kao Bunjevci i Šokci, nisu ni pojavili u zbirnoj listi popisanih, već su nestali među ostalima. Hrvati su ostali na zbirnoj listi, ali je njihov broj na ovaj način osjetno umanjen i marginaliziran, te narednih godina nisu dobili ni status nacionalne manjine. Interesantno je pogledati neke podatke iz popisa u Somboru 1991. godine kako je to prikazala zvanična statistika.

	Hrvati	Bunjevci	Šokci	Jugoslaveni
Sombor	4.073	2.274	252	8.925
Ostala mjesta	4.620	672	623	6.405
Općina Sombor	8.693	2.964	875	15.330

U Somboru je 1991. godine popisano 48.993, a u somborskoj općini 96.105 stanovnika. Očit je primjer kako je umanjen broj Hrvata u Bačkom Monoštoru i Bačkom Bregu gdje živi većinski broj hrvatskog življa. Kao Jugoslaveni popisano je 40% stanovnika Bačkog Monoštora i 28% Bačkog Brega.

Uz fotografiju na naslovnoj strani

Lenta HKD "Miroljub"

Na tradicionalnom i prvom "Bunjevačkom prelu" u trećem mileniju, održanom 24. 02. ove godine, lenta HKD "Miroljub" predata je KUD-u "Vladimir Nazor" iz Sombora.

Davne 1936. godine na svečanosti povodom posvećenja barjaka Hrvatskog kulturnog društva "Miroljub" iz Sombora, preteče KUD-a "Vladimir Nazor", gostovalo je i pjevačko društvo "Sveta Cecilija" iz Bačkog Brega. Ovo Društvo je svojim prigodnim pjesmama uveličalo svečanost. U znak zahvalnosti pjevačko društvo je dobilo štikovanu lentu sa oznakom:

HKD "Miroljub"
Sombor 1936. godine, na poklon.

Lenta je godinama s ljubavlju i

brigom čuvana u obitelji **File Balaževa**, da bi se jednog dana po njegovoj želji vratila u Sombor. **Maria Radičev**, kćer File Balaževa 1999. godine predala je lentu svećeniku iz Bačkog Brega **Davoru Kovačeviću**.

Znajući značaj lente za KUD "Vladimir Nazor", svećenik iz Bačkog Brega, sačekao je izuzetnu priliku da bi je početkom trećeg milenija svečano predao predsjedniku istog Društva **Alojziju Firanju**. Predaju lente burnim pljeskom pozdravili su svi okupljeni gosti "Bunjevačkog prela".

Marin Katačić

Očigledno se slično dogodilo i u Somboru i u drugim mjestima. Ako k tome dodamo i one Hrvate koji su dospjeli u rubriku neopredijeljen, onda je sasvim jasno da je broj Hrvata u Somboru i u cijeloj Vojvodini daleko veći nego što je to posljednji popis prikazao. Čak i po službenim podacima iz ovog popisa Hrvati su treća nacija po brojnosti u Vojvodini, poslije Srba i Mađara.

U svrhu spomenute kampanje čak se osnivaju bunjevačko-šokačke stranke i kulturno-umetnička društva. Slična kampanja se intenzivira pred najavljen popis stanovništva ove ili naredne godine. Na objavljenim problemnim popisnim listama ništa se nije promijenilo te svakome ostaje da procijeni da li će se izjasniti po stvarnoj pripadnosti ili prema režimskim potrebama.

Činjenica je da među Bunjevcima postoji neinformiranost o stvarnom porijeklu s obzirom da je posljednje veliko doseljavanje Bunjevaca bilo 1686. godine, a ostala još mnogo ranije. Povijesni podaci govore da su Bunjevci u Bačku došli pretežno iz dalmatinske Zagore. Na priloženoj zemljopisnoj karti točkicama je obilježeno gdje žive Bunjevci. Vidimo da ih je najviše u Hrvatskoj, mnogo manje u Bačkoj i vrlo malo u Mađarskoj. Sasvim je jasno da se Bunjevci u Hrvatskoj izjašnjavaju kao Hrvati, isto kao i velika većina Bunjevaca u Bačkoj i Mađarskoj. Mali broj Bunjevaca je to negirao u Ugarskoj podilazeći velikougarskoj politici, kao što čine neki i danas podilazeći aktualnoj politici.

Josip Pekanović

240 GODINA ŠKOLSTVA U ČONOPLJI

U povodu 200. godišnjice škole u Čonoplji, Ilija Džinić napisao je "Jedna Bačka seoska škola u prošlosti". Ovaj rukopis do sada nije objavljen. Ovdje donosimo kratke izvode koji ima 164. stranice.

O postojanju i stanju narodnih škola u doba kada se Čonoplja prvi put pojavljuje, tj. 1399. godine, nema pisanih podataka. No, toliko znamo, da prije Mohačke bitke (1526.) po selima nisu postojale prave pučke škole. Školska naobrazba bila je u to doba privilegirano pravo više klase, tj. plemića i velikaša, do koje su dolazili pri samostanskim školama, no često puta ni oni nisu došli do toga da postanu pisci.

O školskoj obuci nižeg sloja naroda, prostog puka, tj. od feudalaca iskorištavanih kmetova u Ugarskoj, kojoj je i Čonoplja pripadala, tada ne samo da se nije dovoljno starala državna vlast, nego je bilo doba kada je ona to i strogo zabranjivala.

Za prosti puk ostale su jedino župne škole, gdje su župnici mladež zajedno s odraslima poučavali molitve i vjerske istine. O pravoj osnovnoj školskoj obuci sve do 18. stoljeća nije bilo ni govora.

Za vrijeme dugotrajne turske okupacije sva su bačka naselja ostala i bez vjerske obuke.

Bunjevci su u Čonoplji 1750. godine podigli od tvrdog materijala zidanu crkvu. Nakon što je Čonoplja naseljena sa 100 mađarskih i slovačkih obitelji rimokatoličke vjere, dobila je ona 1761. godine i svog župnika **Stjepana Jerkovića**, bivšeg kapelana u Novom Sadu. Već sljedeće, 1762. godine, novi župnik **Franjo Gal**, počinje voditi i matične knjige. Istodobno je Čonoplja imala i svoga kantora - učitelja "ludi magistra" ili po narodnom "meštra" u osobi **Andrije Kiralya**.

Čonoplja, koja je od 1752. do 1761. godine bila filijala Nemeš Miletića, sada postaje samostalna općina. Ova godina se po školskim izvještajima označava kao početak postanka osnovne škole u Čonoplji, koja se tada nazivala "schola vernacula" ili trivijalna /svakdašnja/ škola. Svakako da je ova prva škola bez zgrada podobnih za školu i bez potrebnih sredstava za školu morala biti sasvim primitivna, a kakvo je osposobljavanje mogao imati prvi joj "meštar" kantor-učitelj **Andrija Kiraly** nije nam poznato.

Učiteljskih škola u to doba još nije bilo. U nedostatku kvalificiranih učitelja, isluženi vojnici, muzikalni trgovci, zanatlije-majstori, bili su tada - po nuždi - seoski učitelji. Njihova sprema ograničavala se na manja čitanja, pisanja i po nešto računa, a kao kantori morali su biti donekle i muzikalni.

Pošto tada nije bilo učiteljskih škola, učitelji su u to doba sami se postarali za svoj podmladak. Uzeli su uz se neke vještije i bistrije dječake, te su ih oni - kao napr. zanatlije svoje šegrte - poučavali u sviranju na orguljama i spremali ih u školskoj obuci. Pod takvim okolnostima ni osnovno-školska

Bunjevačka škola u Čonoplji, snimljeno prije 60 godina

obuka nije mogla biti na nekoj, ni približno zadovoljavajućoj razini, pogotovo ne na selu, konkretno ni u samoj Čonoplji.

Prema jednom popisu izvršenom na zahtjev Specijalnog odbora Kraljevskog namjesničkog vijeća Ugarske 1770. godine, doznajemo da u trivijalnim, tj. narodnim školama uglavnom uz katehizaciju i čitanje nije smatrana opća potreba za pisanje i račun, čak

ni u gradovima Bačke. Ozbiljnija pažnja bijaše posvećena preuređenju osnovnih škola u Austro-Ugarskoj tek 1774. godine za vrijeme vladavine Marije Terezije (1740. do 1780.) prvo u Austriji, a zatim 1777. godine izdatim školskim sustavom za Mađarsku (pa tako i za našu Čonoplju), koji je poznat kao "Ratio educationis".

Predmeti u seoskim narodnim školama su: 1. upoznavanje slova, spajanje slogova, čitanje štampanih i pisanih slova; 2. umijeće pravog i krasnog pisanja; 3. u računskim radnjama aplicirajući ih na seosko gospodarstvo i na mnoge slučajeve koji se u vezi toga pojavljuju; 4. u razlaganjima, po kojima će seoski ljudi biti izgrađivani u poštenju, u pažljivom staranju svojih kućnih stvari.

Kao predmeti za obuku važili su još njemački i latinski jezik. U njima su bili poučavani samo neki učenici, u prvom redu oni koji su željeli nastaviti svoje školovanje.

Pored iznijetih predmeta vjeronauku je bila posvećena glavna pažnja. Taj predmet je predavao mjesni svećenik, a "meštar" ga je uvježbavao. To sve u početku poučavalo se i u Čonopljskoj narodnoj školi svaki radni dan. U to doba radilo se u školi svako prijepodne od 7 do 11 sati, a poslijepodne od 13 do 16,30. Nedjeljom i blagdanom pjevajući se išlo na sv. misu i propovijed.

Prvi razred katoličke vjeroispovijedne škole u Bačkoj u to doba prema novom sustavu, pored nadležnosti kaločkog ordinarija, potpadale su i pod nadzor državne prosvjetne vlasti sa školskim nadzornikom sa sjedištem u Pečuhu.

Tek 1784. godine uspije okružnim školskim inspektorima sprovesti potrebnu organizaciju škola prema zahtjevima novog sustava "Ratio educationis".

Županija sa svoje strane pomaže da se uklone nedostaci u učilima, namještaju, školskim udžbenicima...

Tako je dakle tek 1784. godine otpočeo rad nove, donekle sređenije škole i u Čonoplji. Đaci su uglavnom samo u zimskim mjesecima dolazili redovito svakodnevno u školu, a u proljetnim i jesenjim mjesecima, tj. za vrijeme poljodjelskih radova dobivali su obuku nedjeljom radi utvrđivanja, ponavljanja već učenog.

Od 1761. godine pa sve do kolonizacije Nijemaca tj. 1786. godine postojala je samo škola na mađarskom i ilirskom jeziku. Škola, odnosno, učionica za Mađare i Bunjevce, nije se

nalazila u posebnoj, za to određenoj školskoj zgradi, nego je bila smještena u kući kantora i učitelja **Szétsényija** (sve do 1800. godine) za što je on primao 30 forinti zakupnine. Ova je kuća isprva samo bila preuređena, adaptirana za školu, jer je izgradnja nove škole došla tek 1830. godine.

Pored ove, tj. mađarsko-ilirske škole, postojala je škola sa njemačkim nastavnim jezikom za Nijemce, koji su se 1786. godine naselili u Čonoplju. U toj školi je od 1789. godine **Johann Riedlingh**, pored njemačke kantorske dužnosti u crkvi, obavljao je i učiteljsku dužnost, kao prvi njemački kantor-učitelj. Školska zgrada je bila građena od naboja i bila je pokrivena trskom, a podigla ju je i zadržala općina.

Od 1806. do 1841.

Učiteljsku naobrazbu i u ovom razdoblju sticalo se u većim gradskim školama takozvanim "normama" sve do 1840. godine.

I dok je Srpska učiteljska škola u Sentandreju već 15. 09. 1812. godine započela svoj rad da stručno osposobljava, za srpsko-pravoslavne vjerske narodne škole potreban je učiteljski kadar. Peti razred katoličke učiteljske škole sa dvo-godišnjim tečajem bio je osnovan tek 1840. godine.

Bez pisanih podataka nismo u stanju iznijeti točno brojno stanje učenika u tadašnje dvije škole u Čonoplji. No ono je moglo biti oko 300 do 400 đaka. Svakako velik broj za dva kantora-učitelja. Međutim, polazak đaka u školu nije bio najuredniji.

Na županijskoj skupštini 24. 08. 1832. godine donijeta je Uredba prema kojoj se poziva cio činovnički aparat u Ugarskoj:

1. da se svi dokumenti, molbe i zapisnici imaju istavljati na mađarskom jeziku izuzev onih, koji se budu slali u njemačke savezne države ili možda Njegovom Veličanstvu;

2. molbe ubuduće da se pišu samo na mađarskom jeziku;

3. i kod suda zapisnici i presude itd. da se vode i donošaju također na mađarskom jeziku;

4. Samo oni mogu da budu učitelji, kantori, bilježnici, koji su upućeni i u mađarskom jeziku. Oni koji su već u službi, dužni su u roku od 3 godine da nauče mađarski jezik, a ako ga ne nauče neka se otpuste iz službe;

5. zanatlija također samo onaj može biti i u ceh će biti tada primljen ako bude znao mađarski jezik.

Od 1844. do 1868. godine.

"Bunu" od 1848. godine preživjela je Čonoplja bez teških posljedica.

U iskazu od 2. 09. 1850. godine stoji, između ostalog, da je:

212 muških i 196 ženskih đaka, odnosno ukupno 408 đaka u mađarsko-ilirskoj školi, i

210 muških i 150 ženskih đaka, odnosno ukupno 360

đaka u njemačkoj školi.

U iskazu je navedeno da se djeca poučavaju: u religiji, čitanju, pisanju i računu. Prema ovom iskazu broj đaka je toliki da je i jedan i drugi kantor-učitelj morao imati svoje pomoćnike, a općina i sama to uviđa, zato 1854. godine otvara još po 1-1 učiteljsko mjesto za Mađare i Ilire, kao i za Nijemce.

Čonoplja je tada u crkvenom i prosvjetno-školskom polju pripadala Srednje Potiskom okrugu i potpadala pod školski nadzor, koji je obavljao kao "inspector scholarum" Krnjajski rimokatolički župnik **Anton Hümpfud**.

Cio sustav podučavanja bio je tada postavljen na osnov vjerskog odgoja i koji je narodnu školu dijelio na nižu i višu osnovnu školu. Imenovanje učitelja u nižim narodnim školama 1867. godine prenijeto je na dijecezanske vlasti.

Od 1868. do 1878. godine

Prvi školski Zakon u Ugarskoj stupa na snagu 1868. godine. Prema 38. čl. toga zakona obavezuju se političke općine na održavanje narodnih škola, ustanovljuje se plaća učitelja, organizira se sistem školskih odbora, priznaje se pravo konfesionalnih škola. One same biraju svoje školske

odbore, a školski odbori svoje učitelje, koje potvrđuje dijecezanska crkvena vlast, propisuje i nastavni plan i određuje udžbenike. Isti zakon osigurava i pravo nastave na svome maternjem jeziku svim narodima u Ugarskoj.

Čonoplja 1870. godine pripada somborskom srezu.

Godine 1874. školski fond za održavanje škola dobiva 42 jutra zemlje.

Od 1876. godine sistematizirana je plaća 6 učitelja (3 u dalmatinsko-mađarskoj i

3 u njemačkoj školi). Broj đaka u 1876. godini: ukupan broj djece koja su bila obavezna pohađati školu bio je 809, a upisano je bilo samo 507 đaka tj. 63%.

Na skupštinskoj sjednici od 3. 02. 1877. raspravljano je i o prijedlogu da se kantorska služba odvoji od učiteljske te da se otvori mjesto samo za kantora. No, do ostvarenja te ideje došlo je skoro pola stoljeća kasnije.

Poslije "Nagodbe" iz 1867. godine u Ugarskoj je sve više jačao mađarski nacionalni duh i izražava se želja za provođenje asimilacije i za uklanjanje svega onoga što je mađarskom uhu i nacionalnom duhu bilo tuđe.

Pored rimokatoličke vjerske škole postojala je u Čonoplji Židovska škola koja se sa sinagogom spominje u "Caconskim visitama" već 1813. godine čijem je učitelju također dodijeljeno pet malih jutara zemlje (po oko 1100 kv. hv.)

(nastavit će se)

Ivan Burnać

Glavna ulica u Somboru, s početka XX. stoljeća

BAČKA BEZ GRANICA

Crtice iz tisućljetne povijesti sela Santova

Naselje Santovo spominje se već prije skoro tisuću godina, točnije 1009. godine. Tada je ovo naselje imalo svećenika i kapelu. Te je godine **kralj Stjepan** "selo Santovo kraj Dunava" zajedno s kapelom i 30 kuća te 12 ribara darovao časnim sestrama iz Vesprimske doline. Tu darovnicu potvrdio je 1108. godine **kralj Koloman**.

U 1327. godini u Santovu se spominje kraljevski čovjek **Dimitrije** iz Santova. Godine 1399. Santovo je posjed obitelji **Czobor**, a godine 1405. posjed **Petera Herczega**. Godine 1419. spominje se u jednoj parnici kao svjedok santovački župnik **Antun**. Mnogi podaci potvrđuju da katolici Hrvati u Bačkoj žive i u 16. stoljeću. (Jedno im je doseljennje bilo 1573. godine, a dovode ih bosanski franjevci. Santovci su uz djelatno sudioništvo svojih franjevaca i s dopuštenjem turske vlasti obnovili drevnu crkvu posvećenu Gospinu uznesenju, a ona je građena još prije Mohačke bitke 1526. godine.)

Godine 1543. selo se prvi put bilježi s pohrvaćenim nazivom "**Szantova**", plaća se u kaločkoj nadbiskupiji crkvena desetina u vrijednosti 30 forinti. Godine 1578. turske porezne knjige ovo selo bilježe kao Srednje Santovo. Godine 1633. u Bačkoj ima 30 katoličkih sela, u njima žive Hrvati ("catholicos Dalmatico sive Illyrico", tj. katolički Dalmatinci ili Iliri) koji ovdje žive odavno.

Najveći događaj u 17. stoljeću vezan za santovačku župu, svakako je posjet biskupa **Marina Ibrišimovića**, koji je u Crkvi posvećenoj Uznesenju Marijinu od 17. do 20. listopada 1649. godine krizmao 967 osoba, od toga 580 iz okolice (Bačkog Brega, Koluta, Gare. Santovo je sa svojih 120 kuća slovalo kao jedno od najvećih naselja u tom kraju. U Gari te godine ima 58, u Bregu i Monoštoru po 20, a u Kolutu 10 kuća.)

Crkve su u to vrijeme najčešće bile građene od pletera, "prošća", oblijepljene blatom te pokrivene slamom i trskom, toranj i zvono nisu imale, jer to turske vlasti nisu dopuštale.

Godine 1669. santovački kapelan s tamošnjim katolicima crkvu je pokrio šindrom (letvama). Godine 1670. u Santovu se krizmao 1010 osoba.

Godine 1687., zajedno sa pukom, sele se franjevci iz Olova (Bosna) u Ilok, a kasnije jedan broj nastavlja put na sjever i nastanjuju se u Sonti, Monoštoru, Kolutu, Bregu i Santovu. Franjevci su pobjegli iz svojih krajeva s narodom bojeći se osvete od Turaka. Spomenuta mjesta u Bačkoj su sve do 1723. pastoralizirali franjevci iločkog samostana. Radi lakše administracije navedene godine santovačka župa pripala je franjevcima iz Bača.

Santovo postoji i poslije protjerivanja Turaka. Godine 1701. plaća se 12 forinti crkvene desetine poreza. I 1711. godine Santovo se vodi kao hrvatsko naselje.

Santovačka župa, s podružnicama Breg (do 1752.) i Kolut (do 1757.), ustrojena je 1715. godine. Od tada franjevci brižno vode na latinskom jeziku matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih, koje bjelodano potvrđuju da su sva tri spomenuta naselja čisto hrvatska.

Santovo iz 1924. godine

Od prve polovice 18. stoljeća do 1826. godine Santovo kao župa upotrebljava pečat s ovim likom: Djevica Marija, na lijevoj ruci drži malog Isusa, a u desnoj palminu granu, okolo natpis "Selo Santovo".

Godine 1730. u Santovu je krizmano 512 osoba. S obzirom da je Santovo tada imalo ukupno 450 stanovnika, među krizmanike valja ubrojiti i Berešce i Kolućane.

Prvi biskupijski svećenik bio je **Emerik (Mirko) Noršić**, rodnom iz Požege.

Iz druge polovice 18. stoljeća postoje podaci koji pouzdano govore o tome da je župni stan u Santovu spadao među ona crkvena sjedišta iz kojih je tijekom stoljeća zračila kultura i širila se prosvjeta. U selu se osniva drugo seosko (sadašnje) groblje, koje je osnovano po naredbi kraljice Marije Terezije koja je objelodanjena 1772. i prema njoj groblja moraju biti izvan naselja, a ne oko crkve, kao što je tada bilo uobičajeno.

Od početka 1806. sve do 1918. Santovu pripada kao podružnica susjedna pustara Rastina. Santovačka župa 1820. godine ima 2428 i na Rastini 112 vjernika katolika.

Godine 1838. službeno je proglašena svetištem Santovačka Vodica, koja se nalazi kraj kanala Igala...

Stipan Pekanović, odvjetnik

(Hrvatski kalendar za 2001. godinu)

INTERNET

WWW.
TippNet
.co.yu

Internet provajding

Prodaja računara

Instalacija i održavanje računarskih mreža

Pojedinačni i grupni kursevi

(Windows, Word, Excel, Internet)

☎ (024) 555-765 Braće Jugovića br. 5. Subotica

e-mail: support@tippnet.co.yu

BRŠANČEVO U BEREGU

Bršančevo ili Tijelovo, kako se danas zove, je šezdeseti dan od Uskrsa, deseti dan od Dova i uvijek četvrtkem. To je veliki zapovidani svetak Tila i Krvi Kristove. Bršančevo je i danas veliki svetak i rado se štuje u Bregu.

Prija rata (II. svitski rat), dok su bili Švabi, prva misa je bila na švapskom jeziku i na nju su išli Švabi, ali i đaci i starija čeljad. Makar je bila na švapskom i oni su pivali na švapskom, a onda se još odgovalaralo na latinskom. Druga misa je bila velika misa. Počinjala je u 10 sati i bila je šokačka. Na veliku misu išli su i Švabi jer je bila procesija. Procesija je bila posli mise kada se izlaže Sakrament na oltar i onda se krene od oltara u procesije do kapelice. Prvi u procesije je bio ministrant koji je nosio križ, a za njim su išli barjaci koje su nosile "gosponoše" (divojke). Barjaka je bilo šest šokački, a za njima četiri švapska koje su isto nosile divojke. Iza nji su išli ministranti koji su zvonili čitavim putem malim zvonima, na svaki četvrti korak. Oma iza ministranata je išlo "nebo". Ispod neba je išo gospodin i nosio Sakrament u kojem je oštia, koja je znak Tila Isusovog. Nebo su nosili opštinari, a sa strane su išli vatrogasci. Iza neba su išli kantor i pivači koji su pivali Sakramentu. Iza nji su išli ljudi i drugi virni puk.

Iz crkve je procesija išla do prve kapelice. Prva kapelica je bila šokačka i zvala se "Simina" jer je bila sazidana u dvoru Dekić Šandora - Siminog. (Danas Jugoslovenska br. 5).

To su bile male kapelice 2 x 2 m, i unutra je bio sazidan oltar. Za Bršančevo su se kapelice ličile i uređivale. Na oltar su se metali vezeni a na nje otkani stolnjaci. Na stolnjake se obavezno metala maramica na koju se stavlja Sakrament kada je procesija došla do kapelice. Na čelo oltara se višala sveta prilika, a na oltar dvi sviće i cvit u vazne. Gore u kapelice su se višali vinčići od cvita koje su donšale žene. Ti vinci su se posli obreda nosili u crkvu na malo Bršančevo, desetog dana su se svetili i svaka žena je njezin nosila kući, metala pod striju da čuva kuću od groma.

Druga kapelica je bila švapska kod Flajšera (današnja pošta). Kod te kapelice se pivalo švapski.

Hrvatski kulturni dom u Bačkom Bregu nakon II. svjetskog rata

Treća kapelica je bila kod Kovač File (danas Jugoslovenska 28), i bila je šokačka. Četvrta je bila kod mladog Eflera (danas Jugoslovenska 16), i tu se pivalo šokački jel su tude prija stajali Šokci.

Kad su gosponoše sa barjacima stigle do prve kapelice, stale su sa live i desne strane kapelice, a nebo između nji. Gospodin metne Sakrament na oltar, čita evanđelje i piva Sakramentu. Posli toga ponovo se reda povorka i iđu do druge kapelice i tako redom. Kod svake kapelice čita se drugo evanđelje. Kod tri kapelice šokački, a kod jedne švapski. Kad se obiđu sve četiri kapelice, povorka se vraća u crkvu i piva se "Kraljice neba, raduj se", "Svet, Svet, Svet" i "Tebe Boga hvalimo", a onda je bio blagoslov i posli toga se iđe kući na užinu.

Na Bršančevo su se Šokice opravljale u najbogatije ruvo. Divojke u kušulju i u oplečke vezene zlatem, a žene u crvene čojane i svilene suknje. Oplećak zlatem vezen, pregače u jednu i tri pole isto vezene zlatem. Divojke su bile u pletenica i "cvit pod uše", a žene u svileni marama kake su pristajale uz koju suknju.

Godine 1947. je zabranjeno procesijom kroz selo i onda je prvi put procesija išla oko crkve na Bršančevo. Kapelice su bile napravite od astala na koje su se metali stolnjaci, prilika, sviće, svit, isto ko u kapelica što je bilo.

Kapelice su u selu posli nekoliko godina srušite. Ovaj oblik procesije se zadržo do danas, samo nema više toliko svita na mise, a nema ni šokačkog šarenila.

Matija Gorjanac

GODIŠNJE SKUPŠTINE I NJIHOVE VAŽNE ODLUKE

Održavanje ovogodišnje Skupštine našeg Društva planirano je za 20. 05. Za taj značajan događaj upriličeno je i izlaženje novog broja "Miroljuba".

Održavanje godišnje Skupštine ima dvostruko značenje: 1. to je okupljanje svih članova Društva koji se tom prilikom vide i razgovore; 2. to je prilika da se donesu važne odluke za djelovanje Društva. U novije vrijeme ovaj upravni Organ se zove Sabor KUD-a "Vladimir Nazor" u Somboru.

U povijesti našeg Društva najvažnija je ona prva osnivačka Skupština koja je održana 6. 12. 1936. Tada su utdareni temelji našeg Društva koje je tada imalo naziv Hrvatsko kulturno društvo "Miroljub" u Somboru. Od tada je prošlo 65 godina.

Poteškoća je bilo već na samom početku. Zato je 17. 01. 1937. održana vanredna Skupština, a jedina točna dnevnog reda je bila: usaglašavanje Pravila Društva sa zahtjevima kraljevsko-banske vlasti. Na zahtjev istih vlasti održana je nova vanredna Skupština 6. 06. 1937. godine. Na ovoj Skupštini donesena je odluka o izradi barjaka Društva i značke. Na jednoj strani barjaka bio je lik sv. Josipa, zaštitnika Društva, a na drugoj strani je bila lira s hrvatskim grbom i povećanim faksimilom tadašnjeg pečata Društva.

Ratne godine donijele su velike poteškoće u djelovanju Društva koje je tada djelovalo samo na razini Upravnog odbora. Mađarske vlasti su prijetile Društvu zbog toga što je u svom djelovanju bilo hrvatsko. Posebne poteškoće imali su četni ljudi Društva. Zato se na vanrednoj Skupštini održanoj u rujnu 1942. godine mijenjaju Pravila Društva koja su morala biti usklađena sa zahtjevima tadašnjih vlasti.

Dana 1. 08. 1943. održana je ponovno vanredna Skupština zbog useljenja mađarske vojske u naše prostorije. Posljednja vanredna Skupština pod nazivom HKD "Miroljub" bila je zakazana za 26. 03. 1944. godine, a odložena je za 7. 05. iste godine. Ta Skupština nije nikada ni održana jer je Društvo 12. 05. 1944. po naređenju vlasti brisano iz Registra kulturno-umjetničkih društava. Rad Društva je zabranjen, a movina zapečaćena. Čim je prestao Drugi svjetski rat, rad Društva je obnovljen na Skupštini 3. 06. koja je održana u velikoj sali Gradske kuće. Obnovljen je rad sekcija. Ime Društva je promijenjeno u Hrvatsko prosvjetno Društvo u Somboru.

Na godišnjoj Skupštini 1946. godine donesena je odluka o izgradnji novog doma za koji je čak bio i projekt. Ipak je na vanrednoj Skupštini 16. 03. 1947. donesena odluka o kupnji nove zgrade. Te iste godine zaposlena je **Đula Bakić** u našem Društvu kao tajnica. Ona je na toj dužnosti još uvijek. U petom mjesecu 1948. godine Grad predlaže našem Društvu dati novu zgradu jer je stara bila korištena kao internat. Iste godine Društvo preseljava u današnje prostorije. U trećem mjesecu 1949. godine godišnja Skupština održana je prvi put u novom Domu. Tada je došlo do incidenta na Skupštini jer je jedna skupina mladih htjela ukloniti iz Uprave neke starije članove. Glavni razlog je bio ateizam koji se sve više širio. Tim mladima je najviše smetao križ koji se nalazio u Maloj sali Društva. Oni su se bunili zbog religijskih obilježja koja su

Tamburaški orkestar KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora

se nalazila u prostorijama Društva. Kolika mržnja je bila ulivena u mlade Somborce prema Crkvi dovoljno govori podatak kada je **biskup Budanović** u Somboru 1953. godine bio odvučen iz župne kuće i prebijen. U tom događaju sudjelovali su i neki od tih članova našega Društva koji su se bunili na spomenutoj Skupštini.

Na sjednici Uprave koja je održana u travnju 1949. godine Društvo dobiva novo ime: Hrvatsko kulturno prosvjetno društvo "Vladimir Nazor" u Somboru.

Narednih godina Skupštine su redovito održavane i glavna tema je na njima bila izgradnja Doma i omasovljenje rada sekcija Društva.

Početak 1957. godine iz Mađarske dolazi veliki broj izbjeglica zbog nemilih događaja u toj zemlji. Naš dom je postao privremeni sabirni centar te je zato godišnja Skupština održana tek u prosincu te godine. Najvažnija odluka je da je naše Društvo tada dobilo novo ime: Kulturno-prosvjetno društvo "Vladimir Nazor" u Somboru. Tako je od početka prvi put naše Društvo ostalo u svom imenu bez pridjeva "hrvatsko".

Na redovnoj godišnjoj Skupštini 1964. godine donesena je odluka da naše Društvo opet promijeni ime u Kulturno umetničko društvo "Vladimir Nazor" u Somboru. To ime Društvo je zadržalo i do danas. Upravni odbor je poprimio naziv Konferencija i dobio je veće ovlasti. Skupština ostaje svečana prilika kada se članovi okupe da zajedno razmotre probleme i uspjehe Društva. Na Skupštini svatko ima pravo javno iznijeti svoje prijedloge i primjedbe na rad Društva. Na jednoj od posljednjih Skupština Društva jedan naš, sada već bivši, član postavio je pitanje: "Da li ovdje odlučuje predsjedavajući Skupštine?" Na takvo pitanje odgovoreno mu je da odlučuju Pravila Društva.

Na zahtjev vlasti 1999. godine napisana su i od službenih organa odobrena najnovija Pravila Društva. Po njima je sada najviši organ odlučivanja Skupština Društva. Tako je sada Predsjedništvo Izvršni odbor, Konferencija Upravni odbor, a Skupština Sabor Društva.

Franjo Krajniger

Ikavica

"Miroljub" je registriran u Ministarstvu za informacije Republike Srbije kao list koji izlazi na hrvatskom jeziku. Članke koje dobivamo pisane ikavicom, koja se govori u Somboru, tako i objavljujemo.

Poneki nam zamjeraju što se piše hrvatskim književnim jezikom jer "tako mi ne govorimo kod kuće". Ikavica je samo dijalekt hrvatskog jezika. I Splićani govore ikavicom, ali su im sve novine na hrvatskom književnom jeziku.

Prije, za vrijeme, i nakon II. svjetskog rata, u Somboru su postojale škole ili razredi u kojima se nastava izvodila na hrvatskom jeziku. Nije bilo nastave na bunjevačkoj ikavici.

Danas se neki dušebrižnici zalažu da se u rimokatoličkim crkvama koristi ikavica. Bolje bi bilo da se zalažu za dobivanje prava koja već odavno imaju Mađari, Slovaci, Rusini i ostali.

J. Pekanović

PRELO U SOMBORU

Dana 24. 02. 2001. godine održano je tradicionalno Bunjevačko-šokačko prelo. U programu Prela sudjelovala je

Folklorna skupina iz Gundinaca iz Republike Hrvatske (na fotografiji), kao i veterani i mlađe folklorne grupe, Folklorne sekcije KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora.

Voditelji programa su bili **Tanja Firanj** i **Gašpar Matarić**. U programu su sudjelovali tamburaši Muzičke sekcije KUD-a "Vladimir Nazor".

Gosti na Prelu su bili g. **Jovan Vujičić**, gradonačelnik Sombora, i dr. **Jasmina Kovačević**, generalna konzulica R. Hrvatske u Subotici.

Poslije programa služena je bogata večera, a goste Prela su zabavljali Bereški tamburaši. Veselje je potrajalo do rane zore. Zbog velikog interesa mnogi su ostali bez karata, jer je sala bila popunjena do posljednjeg mjesta.

Cecilija Miler

Članovi Dramske sekcije KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora

Aktivnosti Dramske sekcije KUD-a "Vladimir nazor" Sombor u 2001. g.

Na početku je prilog o gostovanju naše Dramske sekcije u Republici Hrvatskoj. U Hercegovcu su od 9. do 11. veljače 2001. godine održani VII. dani hrvatskog pučkog teatra gdje je bila pozvana i Dramska sekcija našeg Društva. Tamo smo se predstavili predstavom "Meldovanje" ili kako su se nekad naše cure sa salaša udavale. Organizator spomenute manifestacije bila je Hrvatska matica iseljenika, zatim općina Hercegovac, a pokrovitelji su bili Bjelovarsko-bilogorska županija i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Domaćin ove manifestacije je bila Hrvatska čitaonica Hercegovac. Na početku se moramo zahvaliti svima navedenim za tri divno provedena dana na spomenutoj manifestaciji, divnoj organizaciji, ljubaznim domaćinima, te svim sudionicima na druženju.

Na VII. danima hrvatskog pučkog teatra u Hercegovcu nastupali su: Pučka scena hrvatske čitaonice Hercegovac, predstava "More bit"; kazališna družina Hrvatske dopunske škole i Hrvatske katoličke misije Stuttgart (Njemačka) predstava "Bi, da može"; Dramska sekcija KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora predstava "Meldovanje" (prikazana je prvog dana, uvečer, u udarnom terminu); kazališna grupa Filež (Austrija) predstava "Teta Mone iz Arizone"; igrokazačko društvo Petrovo Selo (Mađarska) predstava "Črjena mošnja"; amatersko kazalište "Petar Hektorović" Starigrad sa Hvara sa predstavom "Veliki zavodnik".

Posljednjega dana na ovoj manifestaciji održana je dramska radionica pod nazivom "Kazališni amaterizam u odnosu na suvremena kretanja u kazalištu i osvrt na viđene predstave". Voditelj ove dramske radionice bio je g. dr. **Stjepan Pepeljnjak**, redovni profesor dramskih umjetnosti u Zagrebu. Veoma kritički se osvrnuo na sve viđene predstave sa stručne strane. On se osvrnuo i na našu predstavu "Meldovanje". Naša predstava dobila je pozitivne kritike. Tako se potvrdilo da je dobro što je obnovljen rad Dramske sekcije našeg Društva.

Na koncu ovog izvještaja navest ćemo autore naše predstave: **Marija Šeremešić**, **Antun Knežević**, **Ružica**

Parčetić, Josip Kolić, Damir Šeremešić, Alen Knežević, Agneza Pekanović; te tamburaši: Ivan Petreš, Ivan Firanj, Ivan Butković i Aca Gertner.

Premijerno izvođenje predstave "Meldovanje" Dramske sekcije našeg Društva bilo je 27. veljače 2001. u punoj Velikoj sali KUD-a "Vladimir Nazor". Predstava je lijepo prihvaćena od gledatelja, a očekujemo gostovanja i u drugim okolnim mjestima. Stigli su nam pozivi za gostovanja od Amaterskog kazališta sa Hvara i Udruge za kulturnu i kazališno-scensku djelatnost "Barbara" Bedekovčina (Krapinsko-zagorska županija).

Antun Knežević

Aktivnosti Folklorne sekcije KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora

"Sahranjivanje begeša"

Folklorna sekcija našeg Društva 27. 02. 2001. organizirala je zabavni program pod nazivom "Sahranjivanje begeša".

Sahranjivanje begeša

Posljednjeg dana poklada uoči početka korizmenog vremena "sahranjuje" se begeš koji na simboličan i komičan način prikazuje da do samog Uskrsa više nema veselja.

Folklorna sekcija našeg Društva je i ove godine obilježila ovaj naš stari običaj. Poslije održane predstave "Meldovanje" u izvođenju Dramske sekcije našeg Društva prisutne u sali zabavljao je orkestar KUD-a "Vladimir Nazor" pod vodstvom **Antuna Suvalja**. Pred samu ponoć, navedenog dana, improvizirana je "sahrana" begeša na komičan način. Točno u ponoć prestalo se svirati, a gosti iz velike sale polako su se razišli svojim kućama.

Smotre folklor

Dana 8. 04. 2001. godine održana je općinska Dječja smotra folklor Sombor 2001. godine. Pored ostalih sudionika i naša dječja grupa folklor sudjelovala je na ovoj smotri

koja je održana u Velikoj sali vojske Jugoslavije u Somboru. Naša djeca su se predstavila koreografijom veselih igara iz Banata, a pod budnim okom njihove voditeljice **Ljiljane Šelember**.

Dana 28. 04. 2001. u Bačkom Bregu održana je općinska smotra izvornog stvaralaštva Sombor 2001. godine. Na ovoj manifestaciji nastupila je i naša Folklorna sekcija koja se predstavila izvornom izvedbom "Sahranjivanje begeša".

Detaljniji izvještaj o oba gore navedena nastupa bit će u narednom broju "Miroljuba".

Antun Knežević

ŠOKAČKO PRELO U BAČKOM BREGU

U organizaciji KPD "Silvije Strahimir Kranjčević" održano je 10. 02. 2001. godine tradicionalno "Šokačko prelo". Velika sala MZ Bački Breg bila je prepuna gostiju, a zabava je trajala do ranih jutarnjih sati. Nakon otvaranja prela, svoju točku izvela je najmlađa folklorna skupina Društva. Nastupi najmlađih uvijek oduševljavaju gledatelje, te su djeca nagrađena burnim pljeskom. Kao gosti na prelu nastupili su članovi KUD-a "Ivo Lola Ribar" iz Sonte sa svojim programom. Uvijek interesantan nastup folkloraša iz Sonte nagrađen je burnim pljeskom posjetilaca prela iz Bačkog Brega, Bačkog Monoštora, Sombora i Hercegsantova.

Najmlađi učesnici Prela u Bačkom Bregu

Ni jedno prelo ne može proći bez preljske pjesme. Preljsku pjesmu je i ovoga puta, kao i ranijih godina, napisao **Zlatko Gorjanac**, a pjesma se zvala "*Ako odem od tebe ravnicu*". Pored ove pjesme na prelu je pročitana i pjesma "*Ove riči*" koju je napisala mlada pjesnikinja iz Brega **Antonija Gorjanac**. Na prelu su kao gosti bili i predstavnici KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora, KUD "Vodenica" iz Bačina kraj Kaloče iz Mađarske, i predstavnici novoosnovanog HKUD-a "Bodrog" iz Bačkog Monoštora. Prisutne goste uveseljavali su, već svima dobro poznati, Bereški tamburaši.

Marin Katačić

MLADI BEREŽANI

Dječja općinska smotra horova, orkestara i folklora, održana je 8. 04. 2001. u Domu vojske u Somboru. Ova smotra je održana u organizaciji Kulturnog centra "Laza Kostić" iz Sombora i uz veliku pomoć KUD-a "Vladimir Nazor". Najmlađa folklorna skupina KPD "Silvije S. Kranjčević" iz Bačkog Brega nastupila je sa splotom šokačkih igara, u koreografiji **Željke Gorjanac**. Veoma lijepa nošnja, kompletna glazba i odlična koreografija, povoljno su ocijenjene od strane stručnog žirija i djeca su se zajedno sa djecom iz Kljajićeve, Sombora, Gakova i Čonoplje plasirala na zonsku smotru koja je bila održana u Kuli. Djeca su bila oduševljena.

Zonska smotra horova, orkestara i folklora održana je 21. 04. 2001. godine u Kuli. Na ovoj smotri sudjelovalo je preko 20 dječjih folklornih skupina koje su se poslije općinskih smotri plasirale na zonsku. Mali Berešci su i ovog puta uspješno nastupili i oduševili prisutne. Stručni žiri je i ovog puta povoljno ocijenio njihov nastup te su se plasirali na pokrajinsku smotru dječjeg stvaralaštva Vojvodine. Oduševljenju nikad kraja, pjevali su cijelim putem vraćajući se kućama iz Kule. Predviđeno je održavanje pokrajinske smotre u Somboru ili Novom Bečeju.

Marin Katačić

Pjevačko društvo "Sveta Cecilija"

U Bačkom Bregu je 1931. godine osnovano pjevačko društvo "Sveta Cecilija". Iste godine, nakon osnutka, pjevači su gostovali u Subotici od 23. do 25. svibnja, na proslavi desetogodišnjice rada Hrvatskog pjevačkog društva "Neven".

Na ovoj proslavi su gostovala i četiri zbora iz Osijeka, dva iz Zagreba, po jedan iz Slavenskog Broda, Petrovaradina, Zemuna, i Srijemskih Karlovaca. Posljednjeg dana kroz Suboticu je prošla povorka svih sudionika proslave.

J. P.

Na fotografiji: članovi Pjevačkog društva "Sveta Cecilija" (stoje, s lijeva na desno):

Bariša Tubić - Babankin, Marin Dekić - Živčev, Fila Balažev - Bundivin, Marko Kolar - Milankin, Marko Stipankov - Čeraskov, Mata Srimac - Paradžin, Adam Tomašev, Stipa Ižipac - Peršinov, Marko Kovačev - Alarov, Stipa Tomašev - Čosa, Marko Kolar, (drugi red): Marin Rica - Pustakov, Marin Kovačev, Adam Lukačev - Mačkarov, Živko Kovačev, Marko Nikolin - blagajnik, Adam Kovač - Ažinov, Stipa Radičev, Marin Gorjanac - Tolin, Marko Kovačev - Alarov, (sjede) Marin Ilić, Matija Nikolin, Jakob Fuderer - kantor, Mirko Hek - svećenik, Marin Dekić - Simin, Mata Tomašev - Gušterov, Bariša Dekić, (čuče) Matija Čatalinac - Suker, Joza Daraži - Prakatrov, Stipa Gorjanac - Čajerkin, Joza Rica - Burdica, Matija Kolar - Milankin.

OVE RIČI

Ove riči što ću reći
iz moga će srca teći
jer je ljubav privelika
kao cilog svita slika.

Za Šokce bi dušu dali
lipe pisme ispivali
jer su nam života dika
naša ljubav privelika.

Kad se čuju žice glasi
to tambura pismu krasí
zlatne riči pisme naše
a, to pivu lipa snaše.

Antonija Gorjanac

AKO ODEM OD TEBE RAVNICO

(preljska pisma)

**Ako odem od tebe, ravnico,
ako se prid život prostru drugi puti,
mislit ću na tebe, pozdravit te pticom
što nad tobom u svom miru čuti.**

**Ako vas ostavim, njive moje drage,
suzama će biti nakvašeno lice,
poslušajte zvuke one pisme blage,
to moj pozdrav vama šalju tamburice.**

**Ako vas ostavim, zlatna polja žita,
ako ova reka drugim tokom krene,
neki za moje boli nitko ne upita
kad iz mene počnu jecat uspomene.**

**Ako te ostavim, moje selo milo,
u jedno jutro, oblačno i sivo,
zaboravit neću ono što je bilo,
onu tvoju pismu što je vitar pivo.**

**Tebe ću se silit svake tihe noći
i vidit ću kanal, trsku i ritove,
ditiñstvo će doći lagano prid oči
da ispiva tebi najljipše stihove.**

**I vidit ću šume i prolično lišće
I livadu mladu što ponosno stoji
naranit ću dušu kada tebe išće,
napojit ću tulo sa izvora tvoji.**

**Ako te ostavim, Bačka zemljo, ikad,
ako korak krene drugom stazom smelo,
zaboravit neću, neću moći nikad,
Šokadiju i to Berag selo.**

Zlatko Gorjanac

Uskrsna izložba u župi Presvetog Trojstva

Korizmeno vrime je vrime koje se tradicionalno koristi za uskrsnu pripravu.

Takve pripreme su ove godine rađene u radionici župe Presvetog Trojstva od strane dice, mladih, viroučiteljice i ponekog starijeg i rodila se izložba. Teme su biblijske i obrađuju: stvaranje svita, potop i Noina lađa, Abrahamova žrtva, izlazak Izraelaca iz Egipta, Izaijina vizija mesijanskih vrimena, Isusovo krštenje, Poslanje apostola i širenje kršćanstva po apostolima kao poruka II. vatikanskog sabora.

Cila izložba je rađena uz pomoć mašte i od materijala koji se našao pri ruci veselih stvaratelja. Tako je stvaranje svita postavljeno od izduvanih jaja koja su poprimila oblike svih živih bića i pričinjavaju veliku radost positiocima i izvođačima.

Pojedini detalji su prave umetničke vridnosti i prava je šteta ko nije iskoristio priliku i pogledo ovu izložbu.

Župna kuća je zračila radošću, veseljem i pohvalama mnogobrojnih positielaca koji su i podsticaj za slideću izložbu.

Cecilija Miler

Isusovo krštenje

Svetkovina sv. Josipa

Na dan sv. Josipa, 19. III. 2001. godine članovi Uprave Kulturno umetničkog društva "Vladimir Nazor" u Somboru unijeli su u crkvu Presvetog Trojstva barjak sa likom svetog Josipa, zaštitnika Društva.

Barjak je bio postavljen kraj oltara sv. Josipa i krasio je crkvu u kojoj obavljamo sakramente.

U prepunoj crkvi sv. misu je predvodio gospodin župnik Josip Pekanović.

Isto večer u prostorijama KUD-a zvanično je proradio interni Klub i priređena je prigodna večera za članove Uprave KUD-a i predstavnike Sekcija.

C. M.

Novo društvo

U Bačkom Monoštoru je nedavno osnovano Kulturno umjetničko društvo Hrvata "Bodrog". Zadaća Društva je da očuva i njeguje kulturu, običaje, jezik i povijest hrvatskog življa u Bačkom Monoštoru.

Za predsjednika Društva izabran je **Adam Periškić**, a za tajnika **Marin Suvak**.

KUD "Vladimir Nazor" iz Sombora čestita novom Društvu na osnutku i želi mu uspješan rad.

J. P.

Gostovanja Splićana

Članovi Hrvatskog narodnog kazališta iz Splita održali su Korizmeni koncert 31. 03. 2001. u crkvi Presvetog Trojstva u Somboru. S bogatim repertoarom pjesama nastupili su solisti opere **Zana Bučević** - sopran, **Branka Papak** - alt, **Stefan Kokoškov** - tenor. Na klaviru ih je pratila **Olga Račić**.

Pred mnogobrojnom publikom u tijeku koncerta bogat recital izvela je glumica **Tatjana Jovanović**.

Gostovanje je organizirala Matica iseljenika iz Zagreba koju je predstavljala gospođa **Nives Antoljak** iz Zagreba, producent je bio i izbor programa izvršio je g. **Joško Markotić**, a organizator koncerta je Kazališna agencija "**Kantata**" iz Splita.

Domaćin ovog interesantnog koncerta je bio **Josip Pekanović**, župnik i dekan. Prije nastupa gosti su posjetili KUD "Vladimir Nazor" u Somboru, a zatim i predsjednika KUDH-a "Bodrog" u Bačkom Monoštoru, g. **Adama Periškića**.

Splićani su ovaj koncert pripremili 30. 03. 2001. u Subotici u katedrali sv. Terezije, a 1. 04. 2001. u Novom Sadu u župnoj crkvi Imena Marijina.

J. Pekanović

Hrvatsko-seljačko pjevačko društvo iz Šestina, na željezničkoj stanici u Somboru, 1939. godine, prilikom uzvratnog posjeta Hrvatskom kulturnom društvu "Miroljub"

Suradnja s matičnom državom

U prostorijama KUD-a "Vladimir Nazor" u Somboru 2. 03. 2001. godine održan je sastanak predstavnika hrvatskih kulturnih društava iz Sombora, Bačkog Brega, Bačkog Monoštora, Svetozar Miletića i Sonte sa g. **Ivanom Bandićem**, savjetnikom u Veleposlanstvu R. Hrvatske u Beogradu i g. **Miroslavom Kovačićem**,

konzulom u Generalnom konzulatu R. Hrvatske u Subotici. Tema sastanka je bila dalji razvitak suradnje Hrvata u Bačkoj sa Hrvatima u Hrvatskoj.

J. P.

MIROLJUB (izlazi 4 puta godišnje). Izdaje Kulturno-umjetničko društvo "Vladimir Nazor", 25000 Sombor, Venac Radomira Putnika 26, tel. 025/38-173; fax: 26-019.

Uredništvo: **Josip Pekanović** - glavni i odgovorni urednik, **Franjo Ivanković** - tehnički urednik, **Cecilija Miler**, **Alojzije Firanj**, **Franjo Krajniger**, **Zoran Čota**, **Ivan Burnać**.

Prijelom teksta: **mr. Ervin Čeliković**.

List je registriran u Ministarstvu za informacije Republike Srbije broj 2583 / 2. 02. 1998.

Tisak: Štamparija "PRINTEX" Subotica, **Stipe Grgića 58**, tel 024/554-435.

E-mail: Miroljub@tippnet.co.yu

Web strana: tippnet.co.yu/media/miroljub

Naklada: 900

Uredila: Marija Šeremešić

PČELICA

STRANICA ZA MLADE, MLAĐE I NAJMLAĐE

Uvodnik

Poštovani čitaoci,
Dramska radionica "PČELICA" otvara stranicu u "Miroljubu" za sve mlade. Priloge u ovom broju uradili su članovi Dramsko-recitatorske radionice KUD-a "Vladimir Nazor" u Somboru.

Pozivamo sve članove drugih sekcija i čitaoce da nam se priključe i pošalju svoje radove u Klub sa naznakom "ZA PČELICU".

Monika

**Pčelice, pčelice,
ti nemirna vrijeđnice,
putuj svijetom, let, let,
te obidi svaki cvijet
primjer budi nama svima,
malima i velikima,
svojim radom stvaraš svijet,
poslije rada toči med.**

SRM

Marković Katica, 8. razred, Sombor

Ivana Maunić, 6. razred,
Sombor

**Ako te tvoje dijete
potraži svojim pogledom
Pogledaj ga!**

**Ako te tvoje dijete
dodirne svojim rukama
Zagri ga!**

**Ako te tvoje dijete
dodirne svojim usnama
Poljubi ga!**

DRAMSKA RADIONICA

U ponedjeljak 12. 03. 2001. godine u prostorijama KUD-a počela je s radom i Dramsko-recitatorska radionica za mladi uzrast i mlade. Radionica za sada broji dvadesetak članova, a voditelj ove vesele glumačke družine je **Marija Šeremešić**. Prvi sastanci su bili posvećeni upoznavanju kroz igre radioničarskog tipa. Tako su mladi glumci učili kako se osloboditi treme i kako se potpuno uživjeti u svoju ulogu (pa makar to bila samo životinja sa farme). Svi članovi su već poslije prvog susreta izrazili veliko zadovoljstvo zbog rada ove radionice.

U pripremi je predstava "Ivica i Marica - na naš način", a premijera je predviđena za drugu polovicu svibnja. O detaljima predstave više riječi drugi put.

Ova radionica će pripremati i mlade recitatore i voditelje programa za "Prelo" i druge manifestacije KUD-a.

Monika

Kirasić Mario, 2. razred, Nenadić - Sombor

NAGRADNA KRIŽALJKA

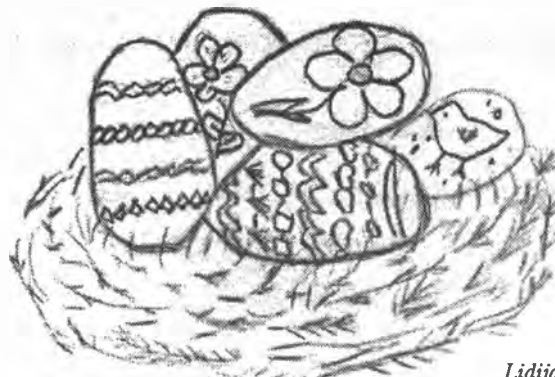
Vodoravno:

1									
2									
3									
4									
5									

1. organ čula sluha
2. budilnik
3. daje mlijeko
4. vrsta padavine
5. prostirka za stoku

Kada riješiš križaljku, uspravno pod brojem 1 dobit ćeš riječ koja označava katolički blagdan.

Rješenje ispiši na razglednicu i dostavi u prostorije KUD-a sa naznakom "ZA PČELICU". Tri prva točna odgovora bit će nagrađena.

Lidija Jobadi,
3. razred, Nenadić

PČELICA LETI, POLETITE I VI SA NJOM!

KAZALIŠNA DRUŽINA SA BEZDANSKOG PUTA

Naši bunjevački Hrvati su posebno uživali u seoskoj umjetnosti. Salašari su posebno poslije II. svjetskog rata, kada je osnovano profesionalno pozorište u Somboru, znali često ići gledati predstave. Rado se išlo na predstave u korizmi i adventu kada se nisu održavale igranke. U ono vrijeme kada nije bilo televizije, u pozorištu se moglo vidjeti predstave svakim danom osim ponedjeljkom. Ako smo htjeli ići na predstavu u nedjelju, tada smo morali iz našeg doma na Bezdanskom putu rezervirati karte već u utorak. Obično nas je išlo oko 40 osoba iz naših salaša. Kada je pozorište imalo svoj autobus, onda su nas oni vozili na predstavu i vraćali nas kućama poslije predstave. Pozorište je rado i često gostovalo u našem domu jer je sala uvijek bila puna, a publika je bila vrlo disciplinirana.

Kod nas je bila prva predstava u staroj školi kod zvona u velikom šatoru. Mislim da je to bilo davne 1933. godine. S mladima je tada radio ondašnji učitelj Rus, **Andrej Kuzmič**. On je bio glumac u Rusiji prije nego li je došao raditi kod nas u školu. Ova predstava je bila dobro prihvaćena i na salašima i u gradu.

Organiziran kulturni rad na salašima započeo je poslije II. svjetskog rata. Prvo je radio učitelj **Đuro Marković**, a poslije njega je uspješno radila **Ružica Stojšić**. Ona je režirala predstave: "Đido", "Pop Ćiro i pop Spiro", Subotičeve "Ljude" i nagrađenu "Otmicu". Ona je radila sve do 1965. godine.

Ja sam se počeo intenzivnije baviti pisanjem teksta i režijom kada sam se vratio iz vojske 1951. godine. (Inače, počeo sam se interesirati još 1947. godine kada su seoski i salašarski učitelji išli na kratku obuku režije u Somborsko pozorište. Kod nas na Bezdanskom putu bio je učitelj **Franjo Pavletić**. Njega uvijek bavljanje predstavama nije interesiralo te je poslao mene jer je znao da to volim.) Prvo sam pripremio dvije jednočinke: Karagićevu "Šepu" i od Ilije Džinića "Na prelu". Naredne godine 1952. smo pripremili predstavu "Zlobu" od Antuna Karagića iz Mađarske. Predstava je bila izuzetno posjećena. U našem domu smo prodali 420 ulaznica. Godine 1953. postigli smo veliki uspjeh sa glazbenom komedijom "Krajiškinja". U ovoj predstavi bilo je 27 glumaca i tamburaši. Ovu predstavu prikazali smo 5 puta, a gledalo nas je oko 2000 osoba. Najgledanije predstave su bile one u Bačkom Monoštoru (oko 700 osoba) te u Somboru u "Hrvatskom domu" (520 osoba). Sav prilog sa

naših predstava išao je u korist našeg Društva. Uprava nam je zbog toga bila posebno zahvalna. U stankama za vrijeme predstave, dok su se mijenjale kulise, pjevale su Šokice iz Bačkog Monoštora koje su stanovale na našim salašima. To je postao čuveni duet **Katice "Kivine"** i **Eve "Srizine"**. Uvijek su nastupale odjevene u svečanu šokačku nošnju i oduševljavale su sve okupljene svojim skladnim pjevanjem. Također smo izvodili predstave: od Nušića "Svet" i "Ožalošćenu porodicu"; Sterijinu "Pokondirenu tikvu", "Izbiračicu", "Vrti kolo naokolo". Sa djecom sam uvježbao bajku "Ivica i Marica", a sa odraslima bajku "Pepeljuga" sa kojom smo postigli dobar uspjeh na natjecanju u Kolutu. Komisija se interesirala tko nas je financirao za ovu predstavu jer smo

Detalj iz predstave "Šta je - tu je"

imali lijepe kostime koje smo sami izradili. Jedino smo znali koji put dobiti besplatno autobus od kombinata za prijevoz glumaca i garderobe. Koji put smo posudili garderobu od pozorišta u Somboru. Na predstave smo znali ići zaprežnim kolima ili kasnije traktorima.

Imali smo puno uspjeha sa komadima koje sam sam pisao, a to su: "Bono se ženi", "Braća", "Luda kuća", a najveći

uspjeh je bio sa predstavom "Šta je - tu je". Ovu predstavu smo davali osam puta.

Gostovali smo u B. Monoštoru, Kolutu, Maloj Bosni, Bajmoku, Nenadiću, Gradini, Šikari, Rančevu, Biliću i Bukovcu. Najveće uspjehe smo postigli sa predstavama iz bunjevačkog salašarskog života. U periodu od 1952. do 1980. godine gledalo je naše predstave više od 10.000 osoba. Imali smo uvijek dobre i vrijedne glumce. Bilo je slučajeva kada su naši glumci dolazili na probu sa njiva sa motikama. Prvih dvadesetak godina igrali su glumci: **Ana Dorotić, Justina, Julijana, Janja i Etuška Parčetić, Kata i Hermina Dorotić, Ana i Đuro Firanj, Žiga Fratrić, Joso i Đula Budimčević, Đeno i Joso Lukić, Tereska Beretić, Marija i Eva Pekanović** i drugi.

Mlađi glumci bili su većinom srednjoškolci te je s njima bilo lakše raditi. Bili su talentirani. To su: **Šima, Gašo i Ana Džinić, Ana Dorotić, Tereska i Irena Čvardić, Đuro Pekanović, Franjo, Mariška, Marija i Albina Budimčević, Kata i Irena Gromilović, Vesna Lukić** i drugi.

Ovo vrijeme je bilo nezaboravno. Na naše predstave koje smo davali u našem domu dolazili su mnogi gledatelji iz drugih salaša, te grada i okolnih sela. Danas mlade slabije interesira ta vrsta umjetnosti. Nešto slično je započelo u našem Društvu te im želim dobar uspjeh i ustrajnost.

Šima Budimčević

PROBLEMI S OČIMA TOKOM RADA NA KOMPJUTERU

Sve više ljudi radi s kompjutorima, na poslu, a i kod kuće. Time raste naprezanje očiju i sve češće dolazi do ozbiljnijih oboljenja istih. Javlja se: crvenilo očiju, pečenje i dvoslike. Uzrok je ukočen pogled na ekran, čime se smanjuje treptanje, a time i stvaranje suza, što dovodi do tzv. "suvog oka", koje bez liječenja može dovesti do kronične upale. Poželjna je upotreba umjetnih suza koje omogućavaju zadovoljavajući vid. Bitan je i odnos svjetla, najzdraviji je tzv. direktno-indirektni, što odgovara dnevnom svjetlu. Sunčana svjetlost nikada ne smije direktno padati na ekran, stoga prozore treba zastrti svijetlim zastorima. Važno je tokom rada načiniti nekoliko kraćih odmora za oči, a sobni zrak mora imati dovoljno vlage.

Dr. Abroncius

Mobilna telefonija - zdravstveni pristup

Teško je danas zamisliti svakodnevnicu bez mobilnih telefona. Od djece pa do starih, svi telefoniraju sa svih mogućih, prikladnih, ali i onih drugih mjesta, sve dok traje kartica. Međutim, elektromagnetni impulsi mobilnih telefona uopće nisu bezazleni, i moguće da izazivaju zdravstvene probleme. Za sada se zna za poremećaje sna. Stoga je zdravstveno uputno držati se sljedećih pravila pri upotrebi mobilnog telefona:

- Uspostaviti vezu i tek onda prinijeti mobilni telefon uhu. Tako se izbjegava snažno elektromagnetno zračenje pri uključenju u mrežu.

- Pazite da vam antena mobilnog telefona ne dodiruje direktno glavu.

- Skratite razgovore na najnužnije.

- Ukoliko imate ugrađen peismeker, svoj mobilni telefon držite podalje od tijela, pogotovo od okolice srca.

Dr. Abroncius

Bolest ludih krava - što uopće još jesti?

(Kupovina mesa, više nego ikada, stvar povjerenja!)

BSE (Bovine Spongioforme Encephopathiae), doslovno, spužvasta bolest mozga goveda, odnosno kako je u široj javnosti poznatije - bolest ludih krava, prouzrokuju patološki promijenjene bjelancevine - PRIONI. Dokazane su u kičmenoj moždini, mozgu i dijelovima centralnog živčanog sustava goveda.

- Najopasnije je, dakako, jesti goveđi mozak, kao i njegove prerađevine. Također i iznutrice, npr. jetra i bubrezi, mogu biti opasni.

- Izazivači BSE mogu iz kičmene moždine dospjeti u susjedne kosti, zato koristite samo meso od buta ili meso bez kostiju. Po sadašnjim saznanjima ono je bezopasno. To isto vrijedi za živinu i ribu.

- Iako se kod toga živine i ribe primjenjuje koštano brašno, upotreba tog mesa u humanoj ishrani po sadašnjim saznanjima nije opasna.

- Ovčetina, pak, može biti opasna, jer ovce oboljevaju od bolesti ludih krava, te ovdje vrijede ista pravila kao kod upotrebe govedine.

- Kod mlijeka i mliječnih prerađevina za sada nisu pronađeni uzročnici BSE.

- Opasne su mesne prerađevine u kojima se mogu nalaziti goveđe iznutrice: paštete, džiger-njače, krvavice, parizeri, hrenovke, dok se nesme-

tano mogu jesti šunka, šunkari-ca, kao i sve ži-vinske salame.

- Kako se za proizvodnju želatina, kozmetičkih preparata na bazi želatina i "gumenih" bombona za djecu i dalje koriste goveđi dijelovi, njihova je bezopasna upotreba upitna.

Dr. Abroncius

PRIJE DVJESTO GODINA ROĐEN JE

JOSIP JELAČIĆ

hrvatski ban

Ličnost koja je obilježila revolucionarno razdoblje 1848/1850., trenutak rađanja "proljeća naroda" u Hrvatskoj, zasigurno je, pomalo mitska i legendarna osoba Josipa Jelačića, hrvatskog bana.

Josip Jelačić potječe od plemićke loze Jelačića, od oca Franje i majke Ane r. Portner. Rođen je 16. listopada 1801. u Petrovaradinu, gdje mu je otac bio zapovjednikom divizije. Sa osam godina stupa u *Theresianum*, akademiju u Beču gdje su se školovali sinovi plemića i velikaša za vojna i upravna zvanja. Nakon desetogodišnjeg školovanja mladić se odlikuje mnogim talentima pa je tako uz vojničku vještinu osobito zanimanje pokazao za zemljopis, povijest, govorništvo i tuđe jezike. Okušao se i u pisanju pjesama (tada još na njemačkom jeziku).

Po završetku školovanja mladi Jelačić stupa kao potporučnik u pukovniju u Galiciji. On i dalje napreduje u vojnim činima, od natporučnika, potkapetana Treće graničarske pukovnije u Ogulinu do kapetana (1831). Iako kao vojni časnik nije mogao sudjelovati u politici, on je u svojoj sredini ipak bio odlučni širitelj narodnog pokreta. Uspjeh ga i dalje prati pa nakon imenovanja majorom slijedi i imenovanje (1841) potpukovnikom Prve banske pukovnije u Glini sve do pukovnika (1842).

Imenovanje hrvatskim banom

Revolucionarna godina 1848. zatekla je Hrvatsku bez bana i bez Sabora. U vrijeme kada je habsburška vlada i dvor s Madžarima radio na štetu slavenkih naroda i demokracije, car Ferdinand je ukinuo cenzuru i proglasio slobodu tiska, uveo je narodnu vojsku i odobrio saziv sabora svih staleža kako bi se mogao donijeti ustav. To je pokrenulo narod Hrvatske. Hrvatski je narod preko nekoliko stotina svojih predstavnika, na skupštinama održanim u Zagrebu u dvorani Narodnog doma, iznio svoj program u 30 točaka. U tim zahtjevima narod traži da se za bana *Trojedne Kraljevine* postavi Josip Jelačić *muž svega naroda povjerenja imajućega, kojemu banu ima se predati i zapovijed nad vojskom, granice i pravo raspisivanja sabora*. Narod je zahtijevao hrvatsku vladu, uvođenje hrvatskog jezika u upravu i javni život, utemeljenje sveučilišta u Zagrebu, slobodu tiska, vjere, učenja i govora...

Kralj Ferdinand je 23. ožujka u Beču Jelačića imenovao banom i tajnim kraljevskim savjetnikom te ga

unaprijedio u čin generala i zapovjednika obiju banskih pukovnija - glinske i petrinjske.

Kako je narod primio ovu vijest? O tome svjedoči Ljudevit Vukotinović, sudionik tih zbivanja:

"Kao da je dogovoreno, u usta cijele Hrvatske bijaše samo jedna riječ, jedan glas, jedna želja: Jelačić da bude ban. Strasna je to upravo želja bila i tako silna, da bi se sav narod hrvatski pobunio, da nije svijetla kruna uslišala volju naroda."

Hrvatski ban Josip Jelačić ličnost je koja je i danas u svijesti naroda prisutna zbog borbe za državnu i narodnu neovisnost. Narod je taj presudni činilac koji velike ljude pamti a nekima podiže i spomenike. Hrvatskom banu Jelačiću podignut je spomenik 1866. godine u središtu Zagreba koji je postao i svojevrsni simbol grada.

Složenost povijesnih zbivanja imala je snažan utjecaj na Jelačića. Stoga je teško ponekad oslikati na malom prostoru lik poput njegova, često veličana do idealnosti ali i osporavana do potpunog nerazumijevanja povijesnih okvira u kojima je živio. U kratkim je crtama ovdje prikazano stanje u Hrvatskoj kada je na njeno čelo došao Josip Jelačić. Na žalost, nekom drugom zgodom prostor će omogućiti opisivanje njegove uloge u ratovima s Ugarskom i Austrijom, a ovdje evo još nekoliko kratkih podataka iz njegova života.

Ban Jelačić se dosta kasno oženio, tek 1850. godine, kćerkom svoga druga Sofijom. Na Božić 1855. dobija kćer jedinicu Anicu koja već sljedeće godine umire od kolere. I ban je bio osjetljiva zdravlja. Od rane mladosti bolovao je od grla, kronične upale vratnih žlijezda, želuca, ali je njegova bolest bila i duševne naravi. Umro je u Zagrebu 20. svibnja 1859. godine. Njegova je smrt doista zavila u tugu Zagreb i Hrvatsku.

K. Č.

Rodna kuća hrvatskog bana, grofa Josipa Jelačića, najljepša je privatna barokna građevina u Petrovaradinu. Sagrađena je 1745. godine. Josip Jelačić svakako je najznačajnija ličnost Petrovaradina, rođen početkom XIX. stoljeća. O stogodišnjici njegova rođenja, 1901. godine, na fasadi kuće postavljena je spomen-ploča s uklesanim vijencem.